

TARİHSEL-KÜLTÜREL REHBER

Türk Dini

Ayinler ve Dualar

Tengricilik, Gök Tanrı inancı ve Türk halk inançları temelinde

Kapsam	Gök Tengri/Tanrı, Yer-Su, Umay, atalar kültü, kut ve töre çevresinde açıklama, ayin taslakları ve dua metinleri.
Dil	Modern Türkçe. Eski metinlerden esinlenir; birebir tarihsel dua iddiası taşımaz.
Kullanım	Eğitim, kültürel çalışma, topluluk okuması ve kişisel niyaz için sade bir rehber.
Hazırlanma	9 Haziran 2026

Gök yukarıda, yer aşağıda; insan ikisinin arasında doğru söz, iyi iş ve saygı ile yürür.

İçindekiler

- 1. Kapsam ve tarihsel dikkat
- 2. İnanç evreninin ana unsurları
- 3. Ayin hazırlığı ve ortak düzen
- 4. Uygulanabilir ayin taslakları
- 5. Dua ve alkış metinleri
- 6. Topluluk etiği ve kaynakça

Tarihsel not

Eski Türk ayinlerinin tam metinleri çoğu durumda günümüze eksiksiz biçimde ulaşmamıştır. Bu rehberdeki dualar, Orhon yazıtlarında görülen Gök-Tengri, yer-su, kut, atalar ve koruyucu ruhlar gibi temalara dayanan modern, saygılı uyarlamalardır.

1. Kapsam ve tarihsel dikkat

Bu PDF'te 'Türk dini' ifadesi, özellikle İslamiyet öncesi ve halk inançlarında izleri süren Gök Tanrı/Tengricilik çevresindeki Türk inanç dünyası anlamında kullanılır. Bu alan, tek merkezli bir kutsal kitap dini gibi değil; bozkır hayatı, soy hafızası, gök, yer, su, ocak, dağ, ağaç ve topluluk töresi etrafında şekillenen bir inanç ve uygulama bütünü olarak ele alınmalıdır.

Kaynaklar Orhon Yazıtları, Çin ve İslam coğrafyası kayıtları, arkeolojik bulgular ve daha geç dönem etnografik verilerden oluşur. Bu nedenle tarihsel uygulama ile bugünkü sembolik uygulama ayrımı özellikle korunmuştur.

- Kesinlik sınırı:** Buradaki ayin akışları 'tarihsel rekonstrüksiyon' değil, kültürel ve manevi kullanım için hazırlanmış çağdaş düzenlerdir.
- Canlı geleneklere saygı:** Sibiryaya, Altay, Kazak, Kırgız, Tatar, Tuva, Yakut/Saha, Anadolu ve başka Türk topluluklarının yaşayan inanç pratikleri tek tip değildir.
- Zarar vermeme ilkesi:** Bu rehber hayvan kurbanı, tehlikeli ateş kullanımı veya izinsiz doğal alan müdahalesi önermez; sembolik ve güvenli uygulamaları esas alır.

2. İnanç evreninin ana unsurları

Unsur	Anlam	Ayinlerde karşılığı
Gök Tengri / Tanrı	Gök, düzen, kudret ve kut kaynağı olarak en yüce kutsal güç.	Yukarıya yönelme, doğru söz, şükür, töreye bağlılık.
Yer-Su	Kutsal yerler, dağlar, sular, ormanlar ve	Su dökme, toprağı incitmemeye, doğal alana

	doğal çevrenin ruhani saygınlığı.	teşekkür.
Umay	Çocuk, doğum, bereket ve koruyuculukla ilişkilendirilen kutsal ana figürü.	Çocuk ve yuva için iyi dilek, koruma duası.
Atalar	Soy hafızası, kurucu kişiler, aile büyükleri ve ölmüşlerin anısı.	Ad anma, yemek paylaşma, erdemi sürdürme sözü.
Kut	Yaşam gücü, devlet/topluluk bereketi ve doğru yönetim uğuru.	İşe başlama, yolculuk, aile/topluluk duası.
Töre	Düzen, adalet, sözünde durma ve topluluk ahlakı.	Niyet beyanı, helallik, barış ve dürüstlük yemini.

Orhon Yazıtları, Türk tarihinin en eski yazılı metinleri arasında yer alır ve Gök/Tengri kavramının hükümdarlık, topluluk düzeni ve kader anlayışıyla bağını gösterir. Araştırmacılar ayrıca eski Türk inançlarını çoğu kez Tengri, Umay, Yer-Su ve atalar kültü başlıklarıyla sınıflandırır.

3. Ayin hazırlığı ve ortak düzen

Ayin, burada gösterişli bir sahne değil, niyetin topluluk ve tabiat karşısında sözle görünür hâle getirilmesidir. Eski bozkır dünyasının açık gök, ateş, su, atalar ve söz vurgusu modern uygulamada sade, güvenli ve saygılı sembollerle temsil edilebilir.

- **Yer seçimi:** Temiz, güvenli, izinli bir açık alan; evde yapılacaksa düzenli bir masa veya ocak/ışık köşesi.
- **Arınma:** Elleri yıkamak, kısa sessizlik, kötü sözden kaçınma niyeti.
- **Yönelme:** Gök için yukarıya, Yer-Su için suya/toprağa, atalar için anı köşesine saygılı bakış.
- **Söz:** Kısa dua, alkış veya niyet cümlesi; herkesin anlayacağı açık Türkçe.
- **Paylaşım:** Su, ekmek, süt, meyve veya buğday gibi küçük sembolik ikramlar; doğaya zarar vermeden.
- **Kapanış:** Teşekkür, sessizlik, alanı temiz bırakma ve verilen sözü günlük hayata taşıma.

Ayin	Süre	Ana unsur	Uygun zaman
Gök'e selam	5-10 dk	Su, açık gök	Sabah veya başlangıç
Yer-Su şükürü	10 dk	Su, taş/toprak	Doğa ziyareti
Ata anma	15-25 dk	Adlar, sofrası	Yıl dönümü, bayram
Ocak/bereket	10-20 dk	İşık, ekmek	Ev, toy, hasat

4. Uygulanabilir ayin taslakları

Güvenlik ve saygı

Ateş kullanılacaksa yalnızca yasal ve güvenli koşullarda, küçük ve denetimli bir mum/ocak ışığıyla temsil edilmelidir. Doğal alana yiyecek bırakmak hayvanlara veya çevreye zarar verebileceğinden, sembolik sunular ayin sonunda geri alınmalı ya da uygun biçimde paylaşılmalıdır.

4.1 Gök'e Selam Sabah Ayini

Amaç: Güne doğru sözle başlamak, Gök Tengri/Tanrı huzurunda niyet ve ölçü istemek.

Zaman: Güneş doğarken, önemli bir işe başlamadan önce veya haftalık kişisel niyazda.

Gereç: Temiz su dolu küçük bir kap; mümkünse açık gök altında kısa sessizlik.

1. Eller yıkanır; su kabı iki elle tutulur.
2. Baş hafifçe yukarı kaldırılır; üç nefes boyunca sessiz kalınır.
3. Günün niyeti tek cümleyle söylenir: 'Bugün sözüm doğru, işim temiz olsun.'
4. Dua okunur; sudan bir yudum alınır veya su bir bitkinin dibine zarar vermeden dökülür.
5. Kapanışta alan temiz bırakılır ve günün ilk iyi işi belirlenir.

Okunabilecek dua

*Ulu Gök Tengri, üstümüzde geniş gök gibi açık ol.
Sözümüzü doğru, elimizi temiz, yolumuzu aydın eyle.
Kutumuz eksilmesin; kibir değil ölçü, korku değil bilgelik ver.
Bugün yaptığımız iş, töreye ve iyiliğe bağlansın.*

Bu dua modern Türkçede uyarlanmıştır; tarihsel bir yazıt duası olarak sunulmaz.

4.2 Yer-Su Şükrü

Amaç: Dağ, dere, orman, pınar, bozkır veya bahçe gibi bir yerin emeğini ve sınırını hatırlamak.

Zaman: Doğaya girişte, mevsim değişimlerinde veya suyla ilgili bir dilekte.

Gereç: Bir kap su, küçük temiz taş, mümkünse çöpleri toplamak için bir poşet.

1. Alandaki sessizliğe saygı gösterilir; yüksek ses ve izinsiz koparma yapılmaz.
2. Su kabı yere yakın tutulur; 'aldığımı kirletmeyeyim, geçtiğim yeri eksiltmeyeyim' niyeti söylenir.
3. Dua okunur; ardından çevreden küçük bir çöp alınarak pratik saygı gösterilir.
4. Taş yerine bırakılır; su toprağa azar azar dökülür veya bitkiye verilir.

Okunabilecek dua

İduk Yer-Su, dağın, suyun, ağacın ve toprağın kutlu hakkı vardır.

Geldiğimiz yerde izimiz hafif, sözümüz saygılı olsun.

Suyu kirletmeyelim, toprağı incitmeyelim, canlıya yük olmayalım.

Bize serinlik, bereket ve ölçü ver; biz de sana emek ve koruma verelim.

4.3 Ocak ve Bereket Töreni

Amaç: Evin, sofranın ve emeğin bereketini anmak; aile veya topluluk içinde iyi söz dolaştırmak.

Zaman: Akşam sofrası öncesi, yeni eve girişte, hasat veya kazanç şüküründe.

Gereç: Mum ya da güvenli ocak ışığı, ekmek, su, küçük bir tabak tahıl veya meyve.

1. Işık yakılır; herkes kısa bir sessizlikte kendi emeğini ve sofrasını düşünür.
2. Ekmek bölünmeden önce evdeki veya topluluktaki en yaşlı kişi ya da ev sahibi iyi dilek söyler.
3. Dua okunur; ekmek ve su paylaşılır.
4. Her kişi bir cümleyle teşekkür eder: bir kişi, bir nimet veya bir iyilik anılır.
5. Işık güvenli biçimde söndürülür; yemek israf edilmez.

Okunabilecek dua

Ocak ışığı sönmesin, sofranın hakkı bilinsin.

Emeğin bereketi artsın, aç olan gözetilsin, misafir incinmesin.

Ataların iyi adı evde yaşasın; çocukların yüzü aydın olsun.

Gökten kut, yerden bereket, insandan doğru söz gelsin.

4.4 Ata Anma Ayini

Amaç: Ataların, aile büyüklerinin ve topluluğa iyilik bırakmış kişilerin adını saygıyla anmak.

Zaman: Ölüm yıl dönümü, bayram, aile toplantısı veya yeni bir işe başlamadan önce.

Gereç: Temiz bir sofraya, su, ekmek, varsa fotoğraf veya ad listesi; gereksiz gösteriştten kaçınılır.

1. Anılacak kişilerin adları hazırlanır; bilinmeyenler için 'adı unutulmuş büyüklerimiz' denir.
2. Herkes ayağa kalkar veya sessizce oturur; adlar sakın bir sesle okunur.
3. Her adın ardından 'iyiliği sürsün' veya 'adı esenlikle anılsın' denir.
4. Dua okunur; ardından bir iyilik sözü seçilir: barışmak, yardım etmek, emek vermek gibi.
5. Sofra paylaşılır; anma dedikoduya veya hesaplaşmaya çevrilmez.

Okunabilecek dua

*Adını bildiğimiz ve bilmediğimiz atalarımız,
İyi sözünüz, cesaretiniz, emeğiniz ve hatanızdan aldığımız ders bizimle olsun.
Sizi putlaştırmadan, unutulmaya da bırakmadan anıyoruz.
Bize töreye uygun akıl, aileye huzur, topluluğa doğruluk verin.*

Ata anma, ölüleri çağırma iddiası değil; hafıza, vefa ve erdemi sürdürme pratiğidir.

4.5 Umay Ana İçin Çocuk ve Yuva Duası

Amaç: Çocukların, hamilelerin, bakım verenlerin ve ev içi huzurun korunması için iyi dilek sunmak.

Zaman: Doğum öncesi/sonrası iyi dilek, çocuğun ilk kırk günü, ad verme veya aile duasında.

Gereç: Beyaz bez veya temiz örtü, su, süt ya da meyve; çocuğu yormayan kısa bir tören.

1. Çocuğun veya annenin rızası ve rahatlığı gözetilir; tören kısa tutulur.
2. Temiz örtü serilir; su veya süt bereket simgesi olarak masada durur.
3. Aileden biri çocuğun adını ve iyi dileğini söyler.
4. Dua okunur; ardından çocuğa yük bindirmeyen sessiz bir kapanış yapılır.

Okunabilecek dua

*Umay Ana, çocukların uykusuna esenlik, annelerin yüreğine güç ver.
Bu yuvaya şefkat, sabır ve bereket konuk olsun.
Küçüğün nefesi rahat, yolu açık, kalbi iyi olsun.
Onu büyüten eller yorulsa da yalnız kalmasın.*

4.6 Yolculuk ve İşe Başlama Kut Duası

Amaç: Yeni bir yol, karar, iş, eğitim veya topluluk çalışması için kut ve ölçü istemek.

Zaman: Yola çıkmadan, sözleşme veya proje başlangıcında, yeni dönemin ilk gününde.

Gereç: Su, küçük bir not kağıdı, kalem; topluluk varsa herkesin duyacağı kısa bir niyet.

1. Yolun amacı açıkça söylenir; kimseye zarar vermeme ilkesi belirtilir.
2. Kağıda üç söz yazılır: doğru söz, emek, ölçü.
3. Dua okunur; kağıt saklanır veya iş bitince teşekkürle imha edilir.
4. Tören sonunda ilk somut adım belirlenir.

Okunabilecek dua

*Ulu Gök, yolumuzu açık, aklımızı ayık eyle.
Kut ver; ama kutu adaletle taşımayı da öğret.*

*Yanlışta direnmeyi değil, doğruya dönmeyi nasip et.
Yolumuz bize ve yanımızdakilere iyilik getirsin.*

4.7 Mevsim Geçişi ve Toy Duası

Amaç: Topluluk bağıni güçlendirmek; bahar, hasat, kışa giriş veya ortak sevinci töreye bağlamak.

Zaman: Bahar başlangıcı, hasat sonu, aile/topluluk toyu, yeni yıl veya ortak kutlama.

Gereç: Paylaşılacak yemek, su, müzik veya sözlü anlatı; israfı önleyen plan.

1. Topluluk bir halka veya sofraya düzeninde toplanır.
2. Yaşlılar, çocuklar, misafirler ve emeği geçenler önce anılır.
3. Dua okunur; ardından yemek, müzik, oyun veya anlatı paylaşılır.
4. Kutlama sırasında doğa, komşu ve ihtiyaç sahibi unutulmaz.

Okunabilecek dua

*Bugün toyumuz sevinçle açılsın, kırgınlık varsa sözle yumuşasın.
Gökten esenlik, yerden bereket, insandan kardeşlik gelsin.
Çocuğun gülüşü, yaşlının duası, çalışanın emeği eksilmesin.
Birlikte yiyelim, birlikte koruyalım, birlikte doğru kalalım.*

4.8 Yas ve Uğurlama Duası

Amaç: Göçen kişinin ardından saygılı veda, topluluk desteği ve yaşayanlar için dayanma gücü istemek.

Zaman: Cenaze sonrası aile anması, kırkıncı gün, yıl dönümü veya sessiz kişisel dua.

Gereç: Su, sade bir ışık, kişinin adı; gösterişsiz ve mahremiyete saygılı bir ortam.

1. Kişinin adı ve iyi bir niteliği anılır.
2. Sessizce suya bakılır; yas tutanların aceleyle teselli edilmemesi gözetilir.
3. Dua okunur; ardından yaşayanlar için destek sözü verilir.
4. Tören, yemek paylaşımı veya kısa sessizlikle kapatılır.

Okunabilecek dua

*Göçen canın adı esenlikle anılsın.
Kalanların yüreğine sabır, evine dayanma gücü verilsin.
Acı unutulmasın ama insanı taş kesmesin; sevgi iyilik olarak sürsün.
Gök altında her nefes emanet, her veda bize ölçü olsun.*

4.9 Kam/Baksı Eşlikli Ayinlere Dair Not

Tarihsel ve etnografik kaynaklarda kam, baksı veya benzeri adlarla anılan ritüel uzmanları; hastalık, ruhani denge, topluluk krizi, rüya ve geçiş dönemleriyle ilgili uygulamalarda öne çıkar. Bu rehber, yaşayan kamlık geleneklerinin yerine geçmez. Davul, trans, sağaltım veya ruh çağırma gibi pratikler eğitim, bağlam ve topluluk sorumluluğu gerektirir; bu nedenle burada yalnızca basit, sözlü ve sembolik ayinler verilmiştir.

5. Dua ve alkış metinleri

Eski Türkçe çevrede 'alkış' iyi dilek ve kutsama, 'kargış' ise kötü dilek anlamıyla bilinir. Aşağıdaki metinler alkış/dua karakterindedir: kısa, açık, iyilik ve töre merkezlidir. Topluluk içinde okunacaksa herkesin onayı ve rahatlığı gözetilmelidir.

5.1 Kısa günlük dua

*Gök açık, gönül doğru olsun.
Yer bereketli, su temiz olsun.
Sözüm kırmasın, elim eksiltmesin.
Bugün iyiliği çoğaltayım.*

5.2 Gök Tengri'ye niyaz

*Ulu Gök Tengri,
Yüksekliğin kibir değil genişlik öğretsin.
Bize kut ver; kutu adaletle taşımayı öğret.
Karanlıkta akıl, bollukta ölçü, güçte merhamet ver.
Töreden ayrılmayalım; doğru sözden utanmayalım.*

5.3 Töre ve doğru yol duası

*Töre bizi sertlikte değil doğrulukta tutsun.
Sözümüz yalanla kirlenmesin, kazancımız haksızlıkla büyümesin.
Küçüğü ezmeyelim, büyüğü putlaştırmayalım.
Adalet evimizin eşiğinde, işimizin başında dursun.*

5.4 Yer-Su duası

*Kutsal Yer-Su,
Dağın sabrını, suyun arılığını, ağacın gölgesini hatırlat.
Aldığımızı yerine koymayı, geçtiğimiz yeri temiz bırakmayı öğret.
Toprak bize yük değil yurt olsun; biz de ona yük olmayalım.*

5.5 Atalara saygı duası

*Atalarımız,
Adınız iyilikle anılsın; emeğiniz boşa gitmesin.
Bize bıraktığınız yurdu, dili, sözü ve hatırayı koruyalım.
Eksiklerinizi yargıya değil derse çevirelim; iyiliğinizi çoğaltalım.*

5.6 Umay Ana duası

*Umay Ana,
Çocuğun başında esenlik, annenin yanında güç ol.
Yuvaya sevgi, sofraya bereket, kalbe yumuşaklık ver.
Küçükler korkusuz büyüsün; büyükler şefkati unutmasın.*

5.7 Kut ve bereket duası

*Kut gelsin ama adaletten ayrılmasın.
Bereket gelsin ama israfa dönüşmesin.
Güç gelsin ama zayıfı ezmesin.
Adımız iyi işle, soframız paylaşmakla büyüsün.*

5.8 Korunma ve cesaret duası

*Korku aklımızı kapatmasın, öfke elimizi yönetmesin.
Tehlikede sağduyu, yalnızlıkta dayanma, karanlıkta umut ver.
Bizi kötülüğe benzetmeden koru; cesaretimizi iyiliğe bağla.*

5.9 Topluluk duası

*Bir araya gelenlerin sözü temiz olsun.
Yaşlısı unutulmasın, genci susturulmasın, misafiri hor görülmesin.*

*Kırgınlık varsa onarılınsın; haksızlık varsa açıkça düzelsin.
Bu topluluk iyilikte çoğalsın.*

5.10 Yas duası

*Gidenin adı esenlikle, kalanın yüreği sabırla dolsun.
Gözyaşı ayıp değil, sevginin dili olsun.
Bugün susan ev yarın yeniden nefes alsın.
Hatıra iyilik olarak sürsün.*

6. Topluluk etiği

- **Rıza:** Hiç kimse duaya, ayine, söz söylemeye veya sembolik sunuya zorlanmamalıdır.
- **Sadelik:** Ayin, insanı yüceltmek için değil; sorumluluğu, şükürü ve ölçüyü hatırlamak için yapılır.
- **Doğa:** Kutsal sayılan yer, kullanılan alandan daha temiz bırakılmalıdır.
- **Tarih:** Akademik bilgi ile kişisel inanç birbirine karıştırılmamalı; kesin olmayan uygulamalar kesinmiş gibi anlatılmamalıdır.
- **Canlı gelenekler:** Bir topluluğun özel duası, giysisi, müziği veya kamlık pratiği izinsiz kopyalanmamalıdır.

Kısa kapanış alkışı

Gök tanık, yer tanık, söz tanık olsun. Aldığımız güç iyiliğe, tuttuğumuz yol doğruluğa, kurduğumuz sofraya paylaşımına bağlansın.

Kaynakça ve notlar

[1] **UNESCO World Heritage Centre.** Orkhon Valley Cultural Landscape, liste no. 1081. Orhon Vadisi'nin Türk anıtları, göçebe pastoral kültür ve Orta Asya tarihindeki yeri için kullanıldı. <https://whc.unesco.org/en/list/1081>

[2] **Encyclopaedia Britannica.** Orhon inscriptions. Orhon Yazıtları'nın tarihleri, keşfi ve Türk dilinin erken yazılı örnekleri hakkındaki özet bilgiler için kullanıldı. <https://www.britannica.com/topic/Orhon-inscriptions>

[3] **Piotr Kwiakowski (2009).** The noun 'tengri' in the Old Turkic inscriptions. Tengri kavramının Orhon ve Yenisey yazıtlarındaki anlam alanı için kullanıldı. <https://yadda.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.23744da2-5ea1-311e-b1be-f552c87657cf>

[4] **Hayrettin İhsan Erkoç (2020).** Bozkır Halklarında Su Kültü / Water Cult Among Steppe Peoples. Tengri, Umay, doğa kültleri, Yer-Su ve atalar kültü sınıflaması için kullanıldı. https://www.researchgate.net/publication/341434867_Bozkir_Halklarinda_Su_Kultu_Water_Cult_Among_Steppe_Peoples

[5] **L. P. Potapov, çev. Muvaffak Duranlı (1996)**. Etnografik Verilerin Işığında Eski Türklerin Tanrısı Umay. Umay figürünün çocuk, doğum ve koruyuculuk bağlamı için kullanıldı. <https://makale.isam.org.tr/items/ae74d6c0-8b23-486e-8710-e49d6f1f3850>

[6] **Bilyalova, Tleugabulov ve Yumakayeva (2019)**. Obryady i ritualy drevnetyurkskoy epokhi po pis'mennym istochnikam. Açık alanlar, yükselteler, kutsal korular ve takvimsel törenlere dair yazılı kaynak özeti için kullanıldı. <https://bulletin-history.kaznu.kz/index.php/1-history/article/view/302>

[7] **Sapashav ve Shargynova (2017)**. The origin and ritual elements of Tengrism and the cult of the Sky. Tengriciliğin dünya görüşü ve gök kültü bağlamı için kullanıldı. <https://bulletin-orientalism.kaznu.kz/index.php/1-vostok/article/view/952>

Son söz

Bu rehberin özü şudur: göğe bakınca ölçüyü, yere basınca sorumluluğu, ataları anınca vefayı, çocuğa bakınca geleceği hatırlamak. Dua, bu hatırlayışı söze; ayin ise sözü davranışa dönüştüren kısa bir köprüdür.